

Datum: 21 oktober 2021
Betreft: Inzending succesverhalen festival 2021 Defensiehaven Arnhem
Door: Gemeente Arnhem

Inleiding:

De documentaire "Geheim aan de Rijn" is een productie van de gemeente Arnhem.

De documentaire gaat over de geschiedenis van de Defensiehaven in Arnhem. Deze voormalige militaire berghaven, ingeklemd tussen het KEMA terrein en landgoed Klingelbeek, werd ooit aangelegd in het kader van de IJssellinie (1950-1964) en is lange tijd zeer geheim gebleven voor o.a. Arnhemse bevolking.

Nu de haven niet meer militair in gebruik is en geheimhouding niet meer aan de orde is, kan er verteld worden over dit vergeten stukje Arnhem. Het maakte deel uit van een plan waardoor 1/3 van Gelderland onder water zou worden gezet en ruim 400.000 mensen geëvacueerd hadden moeten worden.

Aan de hand van interviews met historici, oud gedienden en overige betrokkenen wordt het verhaal verteld van de Koude oorlog in het algemeen en de Defensiehaven te Arnhem in het bijzonder. Daarnaast wordt er stilgestaan bij de betekenis van deze culturele erfenis en de zoektocht naar inpassing van cultureel erfgoed in toekomstige planvorming.

Productie team:

De documentaire is tot stand gekomen door samenwerking van een aantal verschillende instanties.

Gemeente Arnhem:

In 2021 heeft de gemeente Arnhem de Defensiehaven laten uitbaggeren. Erik Laurentzen (senior beheerder riolering & water) heeft als projectverantwoordelijke het initiatief genomen om het verhaal van de Defensiehaven aan een breder publiek kenbaar te maken.

De afdeling Erfgoed (Pieter Polman) heeft vanuit cultuurhistorisch perspectief zijn bijdrage geleverd middels interviews en research. Zie ook: [Uitbaggeren defensiehaven - Gemeente Arnhem](#)

Onder regie van de gemeente Arnhem heeft Erfgoed Gelderland oud militairen, schippers en burgers geïnterviewd conform de richtlijnen van de Oral History principes. Lian van der Zon heeft namens Erfgoed Gelderland de interviews afgenomen en gepubliceerd op [mijngelderland.nl](#). De verhalen geven een duidelijk beeld van de Defensiehaven vanuit het perspectief van direct betrokkenen. Deze interviews vormden het uitgangspunt van het verhaal en komen dan ook veelvuldig terug de documentaire.

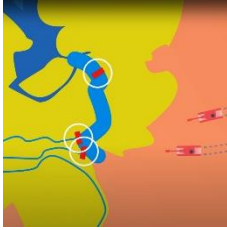
Zie ook: [Defensiehaven Arnhem - Erfgoed Gelderland](#) en [Zoeken | Mijn Gelderland](#)

Overige medewerking

Stichting Menno van Coehoorn, Ministerie van Defensie, Stichting IJssellinie Olst en het NIMH (Nederlands Instituut voor Militaire Historie) hebben eveneens onder regie van de gemeente Arnhem inhoudelijk meegewerkt aan het tot stand komen van deze productie.

Animatie

Om het complexe verhaal van de Defensiehaven zo kort en bondig mogelijk uit te kunnen leggen heeft ontwerp- en adviesbureau Het Lab uit Arnhem een zeer doeltreffende animatie gemaakt waardoor in 2,5 minuut de achtergrond en werking van de IJssellinie uitgelegd wordt.

Zie ook: <https://www.youtube.com/watch?v=olOi3bl4Ucc>

Promotie

De gemeente Arnhem heeft een prijsvraag georganiseerd waarbij inwoners van Arnhem een excursie naar de Defensiehaven konden winnen. Door locaties te raden van foto's die zijn genomen waren rondom objecten van de Koude oorlog werd een plek gewonnen.

Daarnaast heeft Bricks of Arnhem en de Ridders van Gelre veel aandacht gegeven aan de baggerwerkzaamheden in de Defensiehaven. Ook deze acties

hebben enorm bijgedragen aan de bekendheid van de Defensiehaven.

Zie ook: <http://bricksofarnhem.nl/de-defensiehaven/> en [Ridders van Gelre 12 april 2021 - Defensiehaven Arnhem - YouTube](#)

Resultaat:

Naast de film van 25 minuten zijn er tal van Trailers en Teasers gemaakt die via social media zijn verspreid ter promotie van de hoofdfilm.

De film is zowel door Mijn Gelderland als de gemeente Arnhem op verschillende kanalen gepubliceerd.

- Trailer Geheim aan de Rijn;
<https://www.youtube.com/watch?v=k1s0llaTp3w>
- Geheim aan de Rijn (Gemeente Arnhem);
<https://www.youtube.com/watch?v=14kwxyHnc6M&t=186s>
- Geheim aan de Rijn (Mijn Gelderland);
<https://www.youtube.com/watch?v=gxyiDsxJxeY>
- Facebook Mijn Gelderland.
<https://www.facebook.com/100064793793337/videos/275486397611099>

Bereik & Reacties:

- Facebook-Evenement: 18.754 weergaven (232 reacties);
- Youtube Gemeente Arnhem: 1.535 weergaven;
- YouTube Mijn Gelderland: 1.510 weergaven;
- Facebook Live event + herhaling: 1.900 weergaven;
- Facebook Teaser&Trailer: 9.167 bereik;
- Twitter Teaser&Trailer: 8.125 bereik;
- Instagram Teaser&Trailer: 3.345 bereik.

Tot slotte:

Deze producties zijn voor een groot deel tot stand gekomen uit liefde voor geschiedenis en enthousiasme voor erfgoed. Wij hopen dan ook dat meer instanties geïnspireerd raken en tijd en ruimte nemen om documentaires te maken en daarmee verhalen te vertellen.

Met vriendelijk groet,

.....
.....

Bijlage 1) met speciale dank aan:

Carlo van der Borgt (gemeente Arnhem);
Elmar van de Rhee (Erfgoed Gelderland);
Jan Hoffenaar (NIMH);
Leo van Midden (Ministerie van Defensie);
Jacques Duivenvoorde (Stichting IJssellinie Olst);
Ruud van der Werff (Stichting Menno van Coehoorn);
Wim van den Berkmortel (Sergeant schipper);
Freek Jacobs (Sergeant schipper);
Hans Krol (Pontonnier-mineur);
Jan Holleman (Pontonnier);
Walter Kok (Commandant);
Walter Kok (Pontonnier);
David Harpe (Bricks of Arnhem);
René Arendsen en Bas Steman (Ridders van Gelre, Omroep Gelderland);
Erik Vos (Het Lab).

Bijlage 2) Achtergrond IJssellinie

Om zich te kunnen verdedigen tegen een mogelijke Russische inval richtten de westerse landen in 1949 de NATO op. Een van de uitgangspunten was dat de bondgenoten elkaar zouden helpen bij een mogelijke inval van de Russen maar dat ieder land in beginsel verantwoordelijk was voor de verdediging van zijn eigen grenzen.

Hier zat voor Nederland een groot probleem. Bijna het voltallige Nederlandse leger was kort na de oorlog naar Indië gestuurd en konden dus niet ingezet worden voor fysieke verdediging van de landsgrenzen. Als alternatief voor menselijke inzet koos Nederland ervoor om een beproefd middel in te zetten mocht het tot een Russische invasie komen. Een waterlinie.

De 2e IJssellinie zou ontstaan door het afdammen van de Waal bij Nijmegen en de Neder-Rijn bij Arnhem. Het water zou middels een stelsel van stuwen en inlaten de IJsselvallei instromen. Op deze manier zou er een barrière ontstaan vanaf Nijmegen tot aan Kampen van ca. 15 km breed. Deze verdediging zou lang genoeg stand moeten houden totdat de geallieerde legers te hulp zouden kunnen schieten.

De Defensiehaven in Arnhem was een zgn. berghaven voor een 80 meter lang caisson waarmee de Rijn kon worden afgesloten. Rondom de drijvende dam werden tal van bunkerposten en tankkazematten aangelegd voor eventuele verdediging van de dam.

In Arnhem zijn naast de berghaven voor het caisson nog tal van objecten blijven bestaan. Zo zijn er in Meinerswijk nog een aantal tankkazematten overgebleven en aan de noordzijde van de Rijn zijn er nog barakken en commandobunkers blijven bestaan.